

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА – БЕОГРАД

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 31. маја 2017. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Славко Петаковић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Српска књижевност
Датум избора у звање: 13. 10. 2015.

др Бојан Ђорђевић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Архивистика
Датум избора у звање: 13. 10. 2015.

др Др Гордана Покрајац, ванредни професор, Филозофски факултет – Нови Сад
Ужа научна област: Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности
Датум избора у звање: 1. 9. 2012.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Тања, Обрен, Ракић
Датум и место рођења	7. 11. 1980, Лозница
Наслов мастер рада	<i>Kunstelroman у делима Џејмса Џојса и Данила Киша</i>
Датум и место одбране мастер рада	29. 10. 2008, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дубровачке маскерате

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ и

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мр Тање Ракић обухвата 259 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: Увод (стр. 1–11); 1. Жанровске специфичности дубровачких маскерата (11–32); 2. Дубровачке ренесансне маскерате (32–219); 3. Последњи рефлекси дубровачких маскерата (219–234); 4. Закључак (234–240); Извори и литература (240–260). Списак литературе садржи 397 библиографских јединица.

У **Уводу** је представљен предмет рада, концизно и прегледно изложени су резултати досадашњих научних сазнања у вези са облашћу која је предмет проучавања. Истакнуто је да је маскерата као особена врста покладне поезије традиционално негована у дубровачкој књижевности. Певали су је и казивали маскирани младићи на отвореном простору или у интимнијем окружењу, а општи тон и садржина прилагођавани су околностима извођења. Због свог забавног карактера и неретко слободног тона, ренесансна маскерата је у односу на петраркистичко песништво, које је у Дубровнику неговано као елитистички облик уметности, заузимала маргиналну позицију. Такав положај маскерате у културноисторијском контексту рефлектовао се вишеструко. Одрицана им је естетска рафинираност због слободног садржаја, а услед тога су и занемариване у књижевноисторијским истраживањима. Кандидаткиња је затим изложила и коментарисала досадашња истраживања о маскерати указујући на несигурност књижевних историчара у терминолошком одређењу ове књижевне врсте, у покушајима фиксирања њених типолошких одлика, утврђивању удела домаћих и страних литерарних традиција у заснивању њене поетике, указујући и на непоузданост атрибуције појединих дела овога круга. На крају су наговештена отворена питања у вези са дубровачком маскератом: непостојање систематизације подтипова маскерата на основу јасних критеријума, утицај различитих књижевних родова и врста (драма и лирско песништво) чије поетичко-стилске елементе је апсорбовала маскерата; утицај италијанског песништва и домаће фолклорне традиције на поетичку концепцију маскерате; чврста повезаност дубровачког песништва са културно-историјским контекстом која је условила да покладна поезија буде метајезик дубровачке културе и др. – на чијем расветљавању је у наредним поглављима засновано кандидаткињино испитивање књижевноисторијских токова развоја и поетике овога жанра.

Поглавље *Жанровске специфичности дубровачких маскерата* има следећа потпоглавља:

1.1. *Дефинисање жанра и подела дубровачких маскерата.* У овом делу кандидаткиња успоставља типолошку систематизацију маскерата уз уважавање различитих критеријума, коментаришући притом недостатке разврставања маскерата која су присутни у научној литератури. Као основни критеријуми за типолошку систематизацију узети су: место извођења, доба извођења, број и тип маске казивача, као и намена песама. У складу са њима маскерате су разврстане на: уличне и салонске; дневне и ноћне; колективне и маскерате појединих извођача; извођачке и писане за читање. Унутар одређених типова извојени су подтипови: колективне (казивачи одређени занимањем; особиним, старосном доби или социјалним статусом), маскерате појединих извођача (казивач маскиран у жену одређену етничком припадношћу или социјалним статусом – јеђупке; „дубровачке робиње“; хибридне маскерате). Уз мапирање типологије маскерата размотрена је неусаглашеност ставова у науци о књижевности о генези маскерата у италијанској књижевности и њиховом утицају на учвршћивање поетичко-стилских

карактеристика дубровачких маскерата. Указано је да дубровачке маскерате одликује, и поред видљивих прожимања са страном традицијом, значајна поетичка аутохтоност у односу на италијанску песничку парадигму – што је у научној литератури до сада неретко било недовољно уочено и истакнуто, или је поједностављено сматрано да су дубровачке маскерате настале имитацијом италијанских предложака (Пипин, Спасович). Истакнуто је и да дубровачку маскерату одликује изразита ослоњеност на домаћу, усмену и писану, песничку баштину.

1.2. *Културолошки миље извођења дубровачких маскерата.* У оквиру овог потпоглавља размотрене су специфичности културноисторијског и литерарног контекста који је утицао на заснивање и учвршћивање поетике дубровачке маскерате. На основу архивске грађе, историјских и књижевноисторијских извора реконструисан је социо-културни амбијент у коме су настајале и бивале извођене маскерате.

Поглавље *Дубровачке ренесансне маскерате* има следећа потпоглавља:

2.1. *Почеци развоја маскерата у Дубровнику.* Настојећи да што поузданије утврди развојну трасу маскерате, од њених почетака, преко зенита до замирања, кандидаткиња је аналитичким увидом у композиционе и стилске карактеристике песме Џора Држића *Гиздаве младости...*, за коју су неки проучаваоци (Хам, Новак, Богдан) сматрали да је прва маскерата у дубровачкој књижевности, одбацила такву тезу. Проучавајући стваралаштво Мавра Ветрановића, разграничила је, ослањајући се на становишта Злате Бојовић, типолошки песме које су маскерате од оних које не припадају том поетичком кругу. Осветљавањем утицаја италијанског покладног песништва (Ђ. Отонаи, Ј. Медичи) на Ветрановићеве маскерате, али и увиђањем и анализирањем елемената поетичке самосвојности његове поезије, указано је да су Ветрановићеве маскерате прве сачуване песме те врсте у дубровачкој књижевности.

2.2. *„Пјесни од маскерате“ Николе Наљешковића – од бурлескних покладних до петраркистичких песама.* У овом сегменту рада разматране су Наљешковићеве *Пјесни од маскерата*, уз анализу њихових поетичких карактеристика (топоси, стилизација, гротескни реализам, алузивност и др.). На основу таквог увида утврђено је постојање стилске нијансираности унутар Наљешковићевог маскератног опуса, а песме су груписане према тематским и стилским особеностима на: еротско-комичне, маскерате „Аморових слугу“ и жанровски хетерогене песме. Посебно су маркиране песме које по својим типолошким особинама на спадају у маскерате. Тумачењем парадигматичних места показано је да су Наљешковићеве маскерате настале спајањем фолклорне, петраркистичке и италијанске литерарне традиције (уз нарочито изражен утицај фирентинских маскерата на Наљешковићеве еротско-комичне), уз ослањање на домаће узорне (превасходно на стваралаштво М. Ветрановића). Пажња је посвећена разматрању проблема у вези са *Пјеснима од маскерате*, који у науци о књижевности није једнострано решено, будући да је овај део Наљешковићевог опуса тумачен и као циклус и као својеврсна компилација типолошки различитих песама. На темељу анализе појединих песама, њихове типолошке хетерогености и нехомогености на ширем композиционом плану, кандидаткиња не прихвата становиште да се ради о песничком циклусу.

2.3. *Дубровачке салонске маскерате – цингареске Микше Пелегриновића и Андрије Чубрановића.* У овом одељку размотрени су извори и извођење *јећупки* – покладних песама које су уживале велику популарност у ренесансном Дубровнику. Анализиран је развојни пут јећупки, које су у дубровачкој књижевности неговали Андрија Чубрановић, Сабо Бобаљевић, Хорације Мажибрадић и један непознати аутор. Бавећи се питањем

оригиналности Чубрановићевог стваралаштва (утицај опуса М. Пелегриновића на Чубрановићево дело) и неразазнатим идентитетом овог дубровачког песника, кандидаткиња је прегледно резимирала досадашњих сазнања у науци о књижевности о тој појави. Затим је испитујућу на конкретним примерима особености Чубрановићевих песама указала на утицај сијенских и Пелегриновићевих маскерата на заснивање песничке концепције дубровачког аутора. Анализирала је функционалност флоралне иконографије, пародије као имплицитног дијалога са савременицима, мотива, тема, стилизације, формула преузетих из фолклорне традиције, утврђујући у којој мери је Чубрановићево стваралаштво самосвојно.

2.4. *Маскерате Антуна Сасина и иновације у развоју жанра.* Проучавајући појаву маскерата у завршном периоду дубровачке ренесансне књижевности, кандидаткиња је истраживала опус Антуна Сасина. Најпре је прегледно и систематично изложила допринос историчара књижевности који су употпуњавали сазнања о обиму и карактеристикама Сасиновог стваралаштва у области покладног песништва. Затим је поетичко-стилски хетерогени корпус Сасинових маскерата поделила на еротско-комичне, реалистичне и „драмске“, и маскерате „Аморових гласника“. Ослањајући се на књижевноисторијске изворе, али и акрибично тумачећи карактеристична примере из Сасиновог песништва, размотрила је домаће (народна књижевност, Ветрановићеве, и Наљешковићеве маскерате) и стране (Л. Медичи, А. Браћи, Т. Рафакани и др.) утицаје на стваралаштво дубровачког песника. Истакла је поетичке новине које је Сасин унео у ову песничку врсту удаљавањем од италијанских узора и снажнијом упућеношћу на домаћу песничку баштину, као и формалном разноврсношћу (врсте стиха, риме, дужина строфа и форма рефрена) у односу на претходнике.

2.5. *Дубровачке „робиње“.* Проучавајући генезу „робиња“, посебног подтипа маскерата, кандидаткиња је разматрала преплитање разнородних елемената: кореографије морешке (специфичног ратничког плеса), стилских образаца петраркистичког песништва и сижејних модела народног песништва (топос отмице) – процеса који је водио кристализацији поетичког профила „робиња“. Пратећи појаву „робиња“ у стваралаштву М. Ветрановића, Н. Наљешковића и А. Сасина уочила је снажну спрегу између ове покладне подврсте и драмског израза и моделе постепеног транспоновања мотива из једног (лирика) књижевног рода у други (драма) у дубровачкој књижевности.

2.6. *Дубровачке анонимне маскерате.* У овом потпоглављу систематизоване су анонимне маскерате према типу казивача и композиционој схеми. Према првом критеријуму издвојено је пет категорија маскерата (казивачи су: запослене жене; поседници фантастичних моћи; представници професија; припадници црквених редова; „мудре луде“), а према другом једна (суплеторне маскерате). У представљању сваке од наведених подврста маскерата анализирана је специфичност стилске концепције (топика, метафорика, димензија алузивности) која је у чврстој вези са извођачким контекстом и слојевитим значењем ових песама. Текстолошком анализом препознат је одјек стваралаштва старијих генерација дубровачких (А. Сасин и др.) и фирентинских песника, уз истицање оригиналности анонимних аутора у (пре)обликовању прихваћених мотивско-тематских елемената. Указано је на особеност композиције суплеторних маскерата, чији дијалогски облик сведочи о усложњавању песничке форме и уношењу драмске динамике, што кандидаткиња тумачи потребом аутора да одговоре на све захтевнији укус дубровачке публике која је пратила извођење маскерата током карневала.

2.7. *Дубровачке „Јеђупке“ – нови путеви у развоју цингарески*. Пратећи развој специфичне врсте покладних песама у дубровачкој књижевности, кандидаткиња је истраживала поетичке промене којима је обележено стваралаштво Саба Бобаљевића, анонимног песника и Хорација Мажибрадића. Утврђено је да су маскерате Бобаљевића и анонимног песника настале на фону књижевне традиције, повезивањем више елемената из Пелегриновићевих маскерата и Чубрановићеве песме *Шестој госпођи*. Истакнуто је да персонализација – уношењем личног имена – казивача у маскерати анонимног аутора, као прва појава такве стилизације у традицији дубровачког маскератног песништва, представља важну новину у развоју песничке врсте јер сведочи о промени улоге маске у карневалским свечаностима. Запажено је већа оригиналност Мажибрадићеве *Јеђупке* у односу на песме Бобаљевића и анонимног аутора, која је проистекла из стваралачког односа према поетичко-стилском канону (*Јеђупке* Пелегриновића и Чубрановића) на који су се сва три аутора више или мање угледала у овој врсти песама.

Поглавље *Последњи рефлекс дубровачких маскерата* садржи следећа потпоглавља:

3.1. *Барокна поетика и дубровачке маскерате – XVII век као период стагнације жанра*. Тумачећи разлоге који су условили сахњење маскератне продукције у дубровачкој књижевности седамнаестог века, кандидаткиња полази од разматрања сложених друштвено-историјских околности (јачање утицаја цркве, економска пропаст, заострени социјални односи међу сталежимаи др.) које су се одразиле на културу и књижевност у Дубровнику. У новим приликама ограничавана је слобода карневалских свечаности, те је и покладна поезија, изразито – према законитостима жанра – обојена сваковрсном алузивношћу, цензурисана и скрајнута. Осим овога, наглашава да је промена поетичке парадигме у барокној епохи обележена доминацијом епике, што се непосредно рефлектовало на позицији маскератног песништва у књижевном контексту. На примеру песничког циклуса *Попевке за гутке* Игњата Ђурђевића расветљено је како су одређени композиционо-стилски елементи цингарески укључивани у песничке врсте поетички удаљене маскерате, чиме је долазило до постепеног губљења јасних типолошких оквира покладног песништва.

3.2. *Маскерате Марка Бруеровића – симболички завршетак покладног жанра у Дубровнику*. Анализирајући песме Марка Бруеровића (*Звездознанци*, *Чупе* и *Справљенице*) кандидаткиња је показала како је у завршном периоду дубровачке књижевности дошло испрва до деформације, потом и до губљења типолошких обележја маскерате, чиме је и угашена ова песничка врста у дубровачкој књижевности.

У **Закључку** је кандидаткиња резимирала резултате свога истраживања.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Тање Ракић је савесно урађен рад, писан на основу доброг познавања релевантне литературе и са способношћу за њену критичку процену. Кандидаткиња је испољила способност да уз ослањање на методолошки плуралитет у проучавању, у широј перспективи (социо-културној, књижевнотеоријској и књижевноисторијској) сагледа типолошке карактеристике жанра и одреди његов значај у књижевној историји. Њен рад је допринос науци о српској књижевности на више начина.

(1) Поглавље 1.: Полазећи од становишта да се маскерата јавља у неколико подврста, чији поетичко-стилски профил је обележен околностима (социо-културни

контекст) и местом извођења (салонске и уличне), као и типом маске-извођача (странци, занатлије, врачаре, робови и др.), кандидаткиња је показала да је уобличавање поетског језика, мотива и слика, као и присуство стилских модела пародије, гротеске, сатире и других елемената у маскератама условљено њиховом припадношћу одређеним жанровским подврстама. Детаљним испитивањем структуралних одлика, песничких поступака (алузивност, реалистичност, ласцивност/умереност тона, пародичност, интертекстуалност и др.) и метричких особина маскерата протумачила је удео ових чинилаца у формирању стилског и идејног карактер појединих песама (забавни, друштвено-критички, књижевно-критички). Пратила је појаву устаљене топике и образаца стилизације у различитим и истим подврстама маскерата, чиме је показала да маскерату одликује композициона флексибилност, због чега има „способност“ апсорбовања традиционалних елемената које уз (пре)обликовање и рекомбинацију укључује у нови значењски оквир.

(2) Поглавља 2. и 3.: Истраживањем су показани токови страних и домаћих књижевних традиција који су се сливали у дубровачку књижевност, формирајући поетичку основу маскерате. Компаративистичким истраживањима анализирани су утицаји италијанског карневалског песништва на дубровачку књижевност и одређен је његов удео у заснивању поетике дубровачке маскерате. Овај план истраживања повезан је са проучавањем одјека домаће песничке традиције – усмене и писане – на поетичко-стилску концепцију маскерате. Различите везе са фолклорном баштином размотрене су и кроз шире захваћен феномен традицијске културе (веровања, обичаји, представе о свету и др.) и у ужем смислу, тј. на нивоу функционисања песничког језика (мотиви, теме, стилизације, формуле и др.). Истовремено, испитивања су обухватила и одјеке дубровачког песништва (петраркизам, покладна поезија и др.) у структури и поетици маскерата. Кандидаткиња је показала да ову песничку врсту и поред израженог утицаје стране литературе одликује суштинска самосвојност и снажна укорененост у домаћој традицији. Анализом конкретних дела маркирани су конститутивни елементи (топика, метафорика, језичка стилизација, ритмичко-мелодијске карактеристике) поетике маскерате, и на основу њих су типолошки диференциране подврсте жанра. Проучавањем литерарних и ванлитерарних релација у контексту жанра (цитатност, аутореференцијалност, пародичност, појава устаљених топоса, стилизационих модела, утицај смене стилских формација на обликовање и генезу врсте; припадност писаца одређеном социјалном миљеу, усаглашеност лирске визуре са назорима карактеристичног друштвеног и културног модела) успостављена је и протумачена мрежа фактора који су утицали на формирање поетичког обрасца маскерате и на њен развој у књижевној историји.

(3) У коначном исходу, кандидаткиња Тања Ракић је, уважавајући резултате досадашњих истраживања дубровачких маскерата и покладне поезије уопште, и узимајући у обзир већи корпус песама него ранији проучаваоци, анализирала особености жанра и одредила му значај у књижевноисторијској перспективи. Тиме је на темељу модерног интердисциплинарног методолошког приступа дала свеобухватну студију о маскератама и начинила значајан помак у науци о књижевности.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. *Прилог прочитању имена у "Зборнику Никше Рањине"*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 2013, 42/2, 317-325.
2. *Бугарштица о „Марку Краљевићу и брату му Андријашу“ као литерарна спона између Мавра Ветрановића и Петра Хекторовића*, Годишњак катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима за 2012-2013, 2013, VIII, 49-65.
3. *Допринос Миливоја А. Петковића проучавању дубровачких маскерата*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 2013, LXXIX, 287-297.
4. *Прилог проучавању биографије Антонија Вучетића*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, LXXX, 3-4, 2014, 175-191.
5. *Визија дубровачке прошлости у сликарству Марка Мурата*, Братство, XX, Београд, 2016, 119–133.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је резултате свог истраживања протумачила на релевантан и убедљив начин. Приказала их је прегледно и систематично, јасним, прецизним и однегованим научним језиком.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни и за науку о српској књижевности и за наставну праксу, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидаткињу позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Комисија:

др Славко Петаковић, ван. проф.

др Бојан Ђорђевић, ван. проф.

др Гордана Покрајац, ван. проф.